свідомості, всі пропоновані думки приймає як свої особисті переконання. І якщо гіпнозу піддаються лише 6% населення, то цей метод діє на всіх. Адепти харизматичних церков стають залежними від емоційної підтримки. Вони можуть, наприклад, весь тиждень, до дня зборів перебувати в стані, подібному ломці (тільки пом'якшеному), а після служіння, одержавши заряд енергії, стають просто до невпізнанності веселими. Цей стан людей, як і у експериментах, проведених і описаних Дж.Леубом, дуже близький до наркотичного сп'яніння.

Звичайно, не можна не визнавати існування зв'язку між позитивними почуттями та життєвою активністю індивіда, однак не слід абсолютизувати цю позитивність в контексті розглядуваної проблеми. Функція того чи іншого почуття обумовлюється не тільки його приємністю чи неприємністю, але й об'єктом, на який воно спрямоване, а також характером потреби, яку воно задовольняє. Конструктивними такі почуття можуть виступати лише у плані суб'єктивного самопочуття віруючого.

Таким чином, розглядаючи особливості харизматичного руху з точки зору психології релігії, можемо відзначити наступне: сьогоднішні харизматичні лідери мають у своєму розпорядженні багатий арсенал засобів психологічного впливу на своїх адептів. Порівнюючи їх діяльність з діяльністю традиційних церков, зокрема таких як католицька чи православна (ми свідомо уникаємо порівняння з протестантизмом, оскільки воно потребує окремої методики), відзначимо інтенсивність форм діяльності харизматів. Можливо, що це є той випадок, коли кількісні зміни зумовлюють зміни якісні. Отже, харизматична інтенсивність здійснює на психіку індивідумів глибший вплив. Скажімо, прихильники традиційного християнства, вважаючи себе віруючими, в той же час можуть стримано відноситись до відвідування храмів. Для харизматів же їх релігійність тісно пов'язана з харизматичним зібранням і поза ним існувати не може. По-друге, для адептів традиційних християнських конфесій віра є суто індивідуалізованим, сакральним, глибоко внутрішнім переживанням, яке формує світоглядні, життєві принципи і не ставить за мету зовнішній вияв релігійності. В той же час, харизматизм характеризується відкритою демонстрацією релігійності, яка потребує постійного сугестивного підкріплення отриманих установок.

Звичайно, однозначно оцінити вплив харизматичного руху на індивідумів з етичної, естетичної чи іншої точки зору видається проблематичним. Кожен має право самостійно вирішувати, якого віросповідання дотримуватися за умови, що воно не суперечить діючому законодавству і загальноприйнятими нормами моралі.

В цілому ж феномен сучасного харизматичного руху, його методика впливу на індивідумів потребують ще більш детального розгляду аналізу в подальших нових працях.

М.Шмігельський*(м.Львів)

НОВІ РЕЛІГІЙНІ ТЕЧІЇ І МОЛОДЬ

Кількість молоді, що виросла в нових, демократичних умовах незалежної Української держави, де закладено демократичні основи свободи совісті і віросповідання, постійно зростає. Молодь виступає фундаторами і основою багатьох релігійних рухів в Україні. Так, християнський харизматичний рух в Україні не обходиться без молоді. Він виник на базі окремих автономних пятидесятницьких та молодіжного крила баптистських громад. І зараз дана течія протестантизму поповнює свої ряди за рахунок молодих адептів.

Релігійні організації завжди намагаються впливати як на суспільство в цілому так і на молодь зокрема. З боку релігійних інституцій вироблено різноманітні методи впливу і роботи з молоддю. Це – багатоманітні школи, реколекції, релігійні радіопередачі, веб-сайти в Інтернеті чи просто зустрічі з відомими духовними особами. Крім того, це створення й сприяння розвитку молодіжних організацій, зокрема таких як з боку греко-католиків в Україні "Українська молодь Христові", "Обнова", "Вітанія" та інші. Це й студентські християнські спілки, що об'єднують протестантську молодь, а також соціальна робота з молоддю у в'язницях, яку проводять протестанти. Це і їх праця з реабілітації наркоманів та алкоголіків. Церква "Хіллсонг", заснована в 1992 р. в м. Сідней (Австралія), пішла далі у різноманітненні форми роботи. Вона засновує молодіжні церкви, в основі діяльності якої є проповідь у вигляді дискотеки. Молоді мусульмани у м. Львові як представники "Молодіжної організації студентів – мусульман "ЕН-НЕБРАС" є членами "молодіжного Парламенту Львівщини", ".

Загалом молодь, віруюча й не віруюча, відносить себе переважно до прихильників традиційних релігій. Але світогляд молодих людей далекий від монолітності. Він певною мірою ще розмитий, не сформований. Деякі науковці відзначають, що більшість українців є

---

[*] ШМІГЕЛЬСЬКИЙ М.В. – аспірант Львівського Національного університету імені Івана Франка.

"великодні християни". Зважаючи на це можна лиш констатувати, що юне покоління є ще більш індиферентним до релігії і легко піддається змінам залежно від ситуації або навіть моди. Для прикладу можна нагадати, що зацікавленість східними релігіями, невіросповідною містикою є до певної міри даниною західній моді на Схід.

Традиційні релігійні інституції все ж таки намагаються поширити свій вплив на молодь. Але насамперед на неї також прагнуть впливати новітні релігійні рухи. До речі, німецькі дослідники навіть називають їх jugendreligion (молодіжні релігії), враховуючи належність до цих релігійних течій великої кількості молоді.

Україна в цьому не виняток. За даними соціологічних досліджень, що їх провели науковці Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України понад 51% прихильників новітніх рухів становить молодь віком від 20 до 29 років, з них 21,5% - студенти. Вищу або незакінчену вищу освіту мають 54,1% прихильників новітніх рухів. Деякі рухи майже повністю сформовані з молоді. Для прикладу згадаємо релігійну організацію "Інститут знання власної сутності Місія Чайтані", релігійну течію “Всесвітня чиста релігія” (“Сахаджа–йога”).

Товариство Реріха також намагається пропагувати вчення "Живої етики" переважно серед молоді створивши приватну школу ім. Реріха в м. Дніпропетровську. Подібну школу реріхівці хотіли створити і в м. Києві на Оболоні.

Говорячи про релігійні організації, не можна обминути неоязичників. Чомусь вважається, що туди йде переважно старше покоління, яке вже потім залучає юнацтво з числа своїх рідних і близьких. Це до певної міри так. Але частина молоді прийшла до цієї релігійної течії через захоплення бойовими мистецтвами. Для українців це "бойовий гопак", "спас" та інші. Згадаємо, що почав відроджувати бойовий гопак у нас на Львівщині Володимир Пилат, який свого часу був головою ОСІДУ РУНВіри в Україні і неоязичництво виступало тут у ролі світоглядної основи "бойового гопака".

Говорячи про бойові мистецтва і залучення в такий спосіб до себе молоді, варто сказати і про східні єдиноборства і про ту віру, яку сповідують засновники шкіл східних єдиноборств в Україні. Буддистські монастирі в уяві пересічного громадянина традиційно асоціюються з бойовим мистецтвом кунг-фу. Тому не дивно, що необуддистська громада "Білий лотос" (м. Черкаси) сформувалась якраз на базі школи "Ша-Футь-Фань" бойового мистецтва - кунг-фу. Засновник її – вчитель Володимир Скубаєв. У середовищі адептів кунг-фу творяться й інші релігійні громади, в основі яких – модифіковані необуддистські ідеї.

Впливати на молодь через спорт намагається і "Церква

Єднання"(під такою назвою вона зареєстрована в США). В 1997р. керівники основних українських шкіл бойових мистецтв були запрошені в США на конференцію з єдиноборств. З молоддю працюють різноманітні філії цієї Церкви Єднання, зокрема CARP – Колегіальна асоціація студентів з вивчення Принципу. Основною її метою є пропаганда Церкви Єдності і її вчення. Цей підрозділ Церкви Муна відповідає за молодь, яка ще не пройшла обряд благословення "істинними батьками" (неодружена). Саме ця організація організовувала всі масові "семінари з лідерства" для студентів, школярів і викладачів з республік колишнього СРСР в 1990-1992 роках, на яких вони знайомились з вченням Муна. Доповненням до цієї організації стала "Федерація молоді за мир у всьому світі".

Створює Мун і міжрелігійні організації для молоді. Одна з них - "Молодіжний семінар по релігіях світу” (YSWR), що організовує поїздки студентських груп (щорічно – сто п’ятдесят осіб) по релігійним центрам, вивчаючи традиції різних релігій, відвідуючи лекції релігійних лідерів і релігієзнавців.

Організація "Релігійної молодіжної служби" (RYS) залучає молодь до роботи на будівництві і в сільському господарстві в найбідніших регіонах світу. Муніти створили ще й "Академію професорів за мир у всьому світі". В Україні її філії нема, але є в Російській федерації; і саме вона провела в 1991 році дві конференції одну в м. Москві, а іншу вже на Україні в м. Києві. Основна мета цієї Академії – залучення викладачів, а потім за їхньою допомогою й учнів і студентів до "Церкви Єднання". Цим також займається, заснований Сан Мен Муном і "Міжнародний фонд освіти". Ця організація підготувала навчальний курс для школярів "Мій світ і я", в якому пропагується вчення Принципу, обстоюється ідея приходу нового месії, під яким розуміють Сан Мен Муна. Найбільшого розповсюдження з усіх країн СНГ цей курс отримав в Росії, адже саме там він викладається в більше ніж трьох тисячах шкіл.

"Церква Єднання" планує створити "вчительську асоціацію", яка б пропагувала "філософію Єднання" Муна. Для створення позитивного іміджу "Церква Єднання" працює і у сфері культури. Нею започатковано роботу "Міжнародного культурного фонду". Для пропаганди "Церкви Єднання" використовується дитяча балетна група "Маленькі ангели" з Кореї. Тепер на її базі створено "Центр виконавчого мистецтва "Маленькі ангели", в якому навчаються чотири тисячі дітей не тільки мистецтву, а й "Божому Принципу" Сан Мен Муна.

Створення різноманітних молодіжних організацій в різноманітних галузях суспільного життя дає змогу пропагувати ідеї Сан Мен Муна серед найширшого кола, а також залучати до "Церкви

Єднання" нових адептів.

Полюють за студентами і представники "Церкви Христа – Бостонський рух", яка діє і в Україні.[1] До речі, в ряді університетських містечок Англії та Америки діяльність даного руху заборонена, бо керівництво навчальних закладів вважає, що активна участь у русі студентів негативно впливає на рівень їхньої успішності.

Відсоток молоді є найбільшим і серед прихильників демонічних культів, зокрема сатанізму. Саме вона найлегше підпадає під їхні впливи. Вони розгорнули свою діяльність також у навчальних закладах. Так, рубрику "Тайны тайн" в журналі "Юный техник" вів відомий сатаніст на прізвисько "Магістр Мерлін", який ще в 1990 р. популяризував "Біблію Сатани" Антона Шандора Ла Вея.

В Україні ситуація є подібною. Як у великих містах, так і в малих містечках членами громад сатаністів є переважно молодь. Так, у Харкові, Києві, Вінниці, Стрию, Львові, Одесі, Севастополі, Миколаєві наявні їхні громади. Зокрема, у Харкові в 1992 році відкрито філіал “Посвяченого Сатані рицарського ордену чорної меси”, поява якого показує, що дуже скоро сатанізм досягнув свого розквіту вже як культ.

Групи сатаністів мають чітку структурну сітку. І якщо в Києві з'являється оголошення про набір до “Чорного ордену”, а на занедбаних кладовищах по всій Україні проходять шабаші, то це означає, що сатанізм знайшов тут свій родючий ґрунт. Навіть в гуцульському містечку Косів (Івано-Франківська область) працівники обласного управління СБУ викрили сатанинську секту, яку організував студент місцевого навчального закладу, залучивши до неї 12 осіб. Минулого року осередок сатанинської секти пробували заснувати і в самому Івано-Франківську. Плюндрувались могили і в інших населених пунктах цієї області (Бурштині, Старих Кутах) а також і в інших областях. Так, на львівських цвинтарях "Старе знесення" та Личаківському відлік погромів розпочався ще з 1995 р. Відбувались у Львові скоєні молодими сатаністами і ритуальні вбивства.

Хоча в більшості випадків сатанізм – це культ протесту, в якому виявляється бажання епатажувати оточуючих, а бажання до самореалізації і самовиявлення замішане на юнацькому максималізмі, але не останню роль тут відіграє ще й середовище, а також ті ідеї, які воно

[1] Не плутати “Церкву Христа – Бостонський рух” з існуючими, як у світі, так і нині в Україні, іншими трьома „Церквами Христа” – так званими „консервативною”, „інструментальною” і „ліберальною”. Останні, на відміну від „Бостонського руху”, виникли протягом першої половини XIX століття, відносяться до протестантської традиції і нічого спільного з ним не мають.

несе. Так, деякі західні рок-групи, щоб залучити молодь на свої концерти пропагують ідеї сатанізму, як виклик християнському суспільству, протест проти подвійної моралі, що панує. Їхні ідеї, як ідеї протесту, епатажно оформлені сатанинською атрибутикою, дістають підтримку в підлітків (і не тільки в них).

Подібні групи і їхні ідеї, "дякуючи" місцевим ділкам від музики, дістають поширення і в нас в Україні. Саме з мавпування кліпів дез-металістів починались групи сатаністів. Деякі з них створюють свої рок-групи. Так, в Житомирі діє місцева рок-група "Люцифікум". Подібні групи наявні і в інших областях, в основному серед російськомовного населення. У більшості випадків їхня діяльність виливається в безчинства на цвинтарях. Але трапляється і так, що саме сатанізм стає доктриною кримінальних угрупувань, як це мало місце в Закарпатті. Нещодавно тут було заарештовано кримінального авторитета Сергія Гайового на прізвисько "Гай", який організував свою рідну міні-державу – кримінальну "монархію", офіційною релігією якої був сатанізм. В особняку Гайового існував окремий вівтар, головним символом, якого була перевернута ікона Богородиці. В її обличчя було встромлено ножі та шпильки. Тут проводились чорні меси. Окрема кімната була відведена для сексуальних оргій. Загалом кримінальне угрупування працювало під прикриттям фірми "Європа - центр", яка займалася збутом нелегальної горілки. В угрупуванні (або як вони себе називали – "монархії"), господарем якої був Гайовий, існував чіткий поділ на слуг і воїнів. Одні виконували чорну роботу, а інші мали функцію бойовиків. Угруповання мало свою атрибутику, свою форму, свій прапор і, як вже згадувалось, свою релігію - сатанізм. В угрупованні панував культ насилля, страху, презирства до ближніх. "Відступників" піддавали публічним покаранням.

З інших регіонів треба відмітити Крим, який стає Меккою сатанізму. Тут і надалі вербують молодь в кримінальні угрупування саме через приєднання до сатанинських гуртів, а ритуальні вбивства стають звичними, як про це інформувалося у зведеннях правоохоронних органів.

Хоча треба відзначити, що не завжди молодь робить протиправні дії із-за своїх сатанинських переконань. Навіть навпаки – це часто коїться взагалі від безвір’я. Так, найбільший акт вандалізму на Закарпатті в селищі Батєво Берегівського району, коли було зруйновано 37 могил, скоїли четверо підлітків просто в стані алкогольного сп’яніння вертаючись додому з дискотеки. Тому не треба всі безчинства молоді списувати лише на сатанізм. Безвір’я і аморальність – ось найгірша біда, біда не тільки молодого покоління, а й всього суспільства загалом.

Молодь, а особливо підлітки, з огляду на перехідний вік, є дуже чутливими до впливів ззовні. Тому в більшості новітніх релігіях акцент у

вербуванні ставиться саме на молодь. Але найгірше, коли молодь гине від цих ідей. Особливе занепокоєння викликають релігійні об'єднання, які не просто обіцяють "кінець світу", а й намагаються прискорити його масовими самогубствами, терористичними актами чи вбивством "невірних". Це і серія самогубств "Ордену сонячного храму" в Канаді і Швейцарії, а також газова атака в токійському метро (березень 1995р.), яку провели адепти "Аум Синрікьо".

Близькість до України Туреччини також повинна насторожувати і не тільки зростанням ісламського фактору. У Туреччині, зокрема, набула поширення релігійна організація "Союз світового братерства", або "Товариство прибульців". Засновник цього квазікульту Бюлент Чорак пропагує ідею життя в іншому вимірі. Але щоб переміститись в нього, потрібно покінчити життя самогубством. Саме в середовищі молоді ці ідеї знаходять підтримку, а на острові Боджана в Егейському морі знаходиться молодіжний табір послідовників Чорака, які після відповідної підготовки повинні розповсюдити його вчення. Тут громадськості треба бути насторожі, бо ж подібні ідеї привели до загибелі у березні 1997 р. 39-ти адептів секти "Небесні ворота" (США), які вірили, що самогубство дасть можливість потрапити їхнім душам на космічний корабель. Ці ідеї набувають розповсюдження у всьому світі.

Говорячи про інші не традиційні релігійні течії, які є продуктом релігійних пошуків і не займаються злочинною діяльністю, не підштовхують до якихось злочинів своїх адептів, слід відзначити, що їхні послідовники самі поступово визначаються. Згідно з даними американських дослідників, тільки 10% молоді перебувало у громадах новітніх релігійних рухів понад два роки. Багато з них залишили їх і без втручання батьків [Карагодіна О. Особа в "секті": що далі? // Людина і світ.- 1998,- № 5-6.- С. 19].

Всі релігійні організації тією чи іншою мірою намагаються впливати на переконання молодих людей. Частина молоді відкликається на ці впливи і в свою чергу долучається до різноманітних релігійних течій, як до традиційних так і до неорелігійних рухів. Молодь становить більше половини адептів неорелігійних організацій із-за різних обставин. Пояснюється це не в останню чергу більшою вірою молоді в надприродне, захопленням магією, чарівництвом, астрологією й іншими формами невіросповідної містики, а також станом молоді, яка є соціально й психологічно не захищеною. "Перехідний вік", проблеми в сім'ї і оточення, проблеми пошуку освіти і роботи, духовні пошуки - пошуки справедливості та чітких відповідей – все це сприяє наверненню молоді в НРТ. Не подобається молоді не тільки формалізм і стереотипність богослужіння, а й негативи в поведінці і моральному обличчі

священників, відсутність можливості задовольнити свої духовні запити. Все це впливає на їхній вибір.

Незважаючи на те, що більшість новітніх релігійних рухів мають іноземне походження, вони активно входять в життя молоді України. Допомагає значною мірою їм у цьому - її мобільність й можливість постійної трансформації у залежності від умов. Адже, залежно від ситуації, молодіжні спільноти можуть бути не тільки релігійною громадою а й громадською організацією, благодійним фондом чи бізнесовою фірмою.

Молодь має право на вибір, на свободу совісті та віросповідання. Але негаразди традиційних церков часто спонукають її до протестних дій поти них, а подекуди призводять взагалі до відвернення від Бога. Суспільство, державні органи, громадські організації повинні стояти на сторожі інтересів своїх громадян, а особливо молоді. Проводячи профілактичну роботу, роз'яснюючи можливі наслідки співпраці з квазірелігійними організаціями, запобігаючи злочинам, які чинять деякі з їхніх членів, ми зможемо зберегти як молоде покоління, так і суспільний спокій. Кожний має право на вибір, але цей вибір має бути свідомим. Молодь повинна знати куди вона йде, долучаючись до тієї чи іншої організації. Вона також повинна мати право і можливість при бажанні розірвати свої стосунки з релігійною течією, до якої належить.